

ציירי לי סיפור

שולמית דוידוביץ' צילום: גידי אבינערי
מתוך העיתון "מודיעין NEWS" 14/8/2007

לאחר שנים רבות בהן עסקה בעריכת דין, החליטה שלומית דותן ממכבים לעזוב את ספרי המשפטים לטובת ספרי ילדים. אחרי שני ספרי ילדים מצליחים, שאחד מהן נכלל ברשימת המומלצים ליד ביאליק וגולדברג, ושאר הוכתר כספר אהוב על ידי הילדים, היא שוקדת על השלישי ומוכיחה שאהבה ראשונה מנצחת

לחדר העבודה שלה בביתה שבמכבים, קוראת שלומית דותן "המקדש שלי". בעבר, היא מספרת, כשגרו בדירות בעיר, לא היה לה חדר עבודה, ובבית האחרון נאלצה להסתפק בפינה קטנה. רק לאחרונה כשעברו לביתם הנוכחי סידרה לעצמה חדר נעים, בו הכל נמצא בהישג יד. פרט למחשב הבלתי נמנע יש בחדר ספרייה עם ספרות מקצועית, ועל המדף מתנוססים בגאווה "גם מבחר ספרי ד"ר סוס, יהודה אטלס, מאיר שלו - "ספרי ילדים שאני אוהבת במיוחד אין ספק שכיאה למי שבשנים האחרונות החלה לכתוב במשרה מלאה, דותן הרוויחה ביושר את הזכות לחדר עבודה משלה. היא חתומה על שני ספרי ילדים מצליחים בהוצאת ספרית הפועלים (השלישי כבר בדרך) וספרה השני, "ורד הקיפודה", זכה להיכלל ברשימת הספרים המומלצים של משרד החינוך. יותר מכך – הספר אף נבחר על-ידי הילדים עצמם כאחד מחמשת הספרים האהובים ביותר שקראו השנה.

איך מציירים סיפור?

כתיבה ליוותה את דותן מגיל צעיר, כאשר כתבה בעיקר להצגות של בית-הספר, שירים למסיבות וכדומה. אולם מעבר לכך לא המשיכה בכיוון זה, אלא פנתה ללימודי משפטים ובמשך 15 עסקה בעריכת דין ובגישור. "התמחיתי בדיני עבודה ובעבודת נשים", היא אומרת, "עבדתי בהסתדרות ובנעמ"ת, וטיפלתי בנושאים של זכויות נשים בעבודה והטרדות מיניות, המון מקרים של נשים שנפגעות. מדובר באוכלוסייה חלשה, נשים שקל לנצל ולהשליט עליהן מרות. זו עבודה שלצד הקושי היה בה גם סיפוק רב, ובגלל זה נשארתי הרבה שנים. נראה לי שבתחום "אחר, מסחרי למשל, הייתי עוזבת הרבה קודם.

אולם האהבה הישנה לכתיבה לא נשכחה, ולפני כשבע שנים החלה דותן לכתוב לילדים. הסיפור הראשון שכתבה היה לבן האמצעי שלה, אלון, אז בן שש. "באותה תקופה", היא נזכרת, "הוא התחיל ללמוד ג'ודו, והסיפור היה על ילד שבא אליו בלילה זאב, והוא, עם בגדי הג'ודו שלו, מגרש אותו".

זה נשמע סיפור מפחיד...

"...למעשה זה סיפור על פחד, ואיך להתגבר עליו"

וכך אחרי שנדחקה אל קרן הזווית במשך שנים רבות, חזרה הכתיבה אל חייה של דותן. היא החלה לכתוב שוב, ומשם, הדרך אל ספר ילדים ראשון כבר היתה קצרה. "איך מציירים סיפור" התחיל, די במפתיע, ביום שישי אחד, בעת שנת הצהריים. נמנמתי מעט", היא נזכרת בחיך, "ופתאום החלה להצטייר לי בראש התמונה הזו, של העיגול, " הרגליים, הזנב, הכנפיים. קמתי ואמרתי לבעלי שייקח את הילדים, כי יש משהו שאני חייבת לכתוב. התיישבתי, וכך הספר נכתב – בפעם אחת.

אז איך באמת מצירים ציפור?

מסמנים נקודה"
ומצירים עיגול ועוד עיגול
קו ארוך-ארוך
"כמו שבלול."

אבל שני העיגולים אינם מספיקים, וכך עמוד אחר עמוד מתווספים לציפור חלקים, עד שהיא הופכת ל"ציפור עם רגליים, עם זנב וכנפיים, וגם עם פרצוף. ואולי היא תעוף?"
דותן שלחה את הסיפור לספרית הפועלים, ולשמחתה הרבה קיבלה תשובה חיובית. העורכות של סדרת ספרי הילדים של ההוצאה הן מירה מאיר ועדנה קרמר, עליהן מספרת דותן כי הן "עורכות מדהימות, גם מבחינה מקצועית וגם מבחינה אנושית. כבר מהרגע הראשון הן נתנו לי תחושה מאוד טובה, וזה מאוד בלט גם בספר". אז גם נוצר לראשונה הקשר עם נעמה גולומב, מאירת רבת כישרון החתומה על למעלה מ-40 ספרי ילדים. שיתוף הפעולה הפורה הניב ספר חינני, נעים מאוד ונקי, אשר גם הצליח בחנויות ונמכר עד היום בשלוש מהדורות.

גם חמודה וגם דוקרת

הרעיון לספר השני, "ורד הקיפודה", עלה למעשה עוד בזמן העבודה על הספר הראשון. "באחת הפעמים שישבנו אצל נעמה בבית", מספרת דותן, "ראיתי ציור מקסים של קיפוד. נעמה אמרה שהיא מאוד אוהבת לצייר קיפודים, ואז היא הוסיפה - 'אולי תכתבי משהו על קיפוד? אפשר גם משהו בצבע, לא חייב רק בשחור-לבן'. וכך התחיל להתגבש אצלי הספר השני "ורד הקיפודה" אכן מצוירת בשחור-לבן, אך לא להרבה זמן

"לאבא קיפוד ולאמא קיפודה

יש בת

שקוראים לה ורד,

שם מתאים לילדה

שהיא גם חמודה

וגם דוקרת.

ורד מוזמנת למסיבה

אצל הדובה

איזה בגד אביבי, מיוחד וחדש

היא תלבש?"

"ורד הקיפודה" ראה אור לפני כשנה, ולפני חודשיים יצאה מהדורה נוספת שלו. לכבוד מיוחד

הוא זכה, כאמור, בשנת הלימודים האחרונה, כאשר נכלל ב"מצעד הספרים" של משרד החינוך לגני הילדים. בפרויקט זה, מקבלת בתחילת השנה כל שכבת גיל בבית-הספר רשימה מומלצת של 20 ספרים, ובמשך השנה קוראים התלמידים את הספרים ולומדים עליהם במסגרת הכיתה. בסוף כל שנה נערכות בחירות, ובהן בוחרים התלמידים מכל בתי הספר את חמשת הספרים האהובים עליהם ביותר.

בשנת הלימודים האחרונה הורחב המצעד גם לגני חובה, וברשימת הספרים המומלצים לשכבת גיל זו ניתן היה למצוא את "כובע הקסמים" של לאה גולדברג, "אגוז של זהב" של לוי קיפניס, "יובל המבולבל" של מרים רות, "מאירים שרים ביאליק" עם שירי חיים נחמן ביאליק, ועוד כמה וכמה נכסי צאן ברזל בספרות ילדים. "ורד הקיפודה" של שלומית דותן נכלל כאמור ברשימה מכובדת זו, ולא רק זאת, אלא אף נבחר בסוף השנה ברשימת חמשת הספרים האהובים על הילדים.

זה מאוד מחמיא, מודה דותן, "זה מראה לי שהצלחה של הספר היא לא רק בחירה של "ההורים, גם ילדים אוהבים ומתחברים לספר".

רבים נוטים לטעות ולחשוב שספרי ילדים הם משהו שקל לכתוב, או שלא מדובר בעבודה רבה. אך זה רחוק מהאמת. בכל אופן, ספר ילדים טוב הוא משהו שלא פשוט לכתוב. אם בכל זאת חשקה נפשכם לאחוז בעט, כדאי שתשימו לב לכמה כללי יסוד

"אני חושבת שספר ילדים צריך להיות מדויק ונקי", מפרטת שלומית דותן, "חשוב לנקות את הטקסט ולחדד דברים. הספר צריך כמובן לדבר אל ילדים, והטקסט צריך להיות שוטף וזורם. שתיה שפה ברורה לילדים, למרות שאפשר פה ושם להכניס מילים קצת יותר גבוהות שילדים לא מכירים. חשוב שיהיו לסיפור התחלה, אמצע וסוף, ושיהיה קשר בין ההתחלה לסוף. לדוגמה, אם בהתחלת הספר הילד רוצה כלב, אז הוא יכול לקבל או לא לקבל אותו, אבל צריך להיות כלב בסוף. צריכה להיות גם אמינות בספר ילדים, ומאוד חשוב שיהיו בו גם הומור ואהבה. לילדים יש הרבה חוש הומור. מקוריות חשובה – על פחדים בלילה כתבו מיליון ספרים, בעצם כתבו כבר על הכל. אז צריך להכיר ספרות ילדים כדי לבוא מזווית חדשה. ויש גם רעיונות שעולים בהתחלה ויותר מאוחר אני פוסלת אותם. לא כל בדל רעיון, גם אם הוא מתפתח, ראוי "להפוך לספר".

לצורך כך לא תזיק כמובן גם עין אובייקטיבית, מישהו עם ניסיון שמסתכל מהצד איך את עובדת על ספר ילדים?

בהתחלה יש לי רעיון, ואני יכולה להסתובב איתו המון זמן. בכל פעם שהראש מתפנה ממשו "אחר המחשבות הולכות לשם, עד שאני מגיעה לתמונה הכוללת של הסיפור בעיני רוחי ואז אני יושבת וכותבת הכול. כמובן שאחרי כן עוד מחכה עבודה על הסיפור – הדמויות, הדיאלוגים, 'לראות שכל הדברים מתקשרים, שזה זורם, שחלקי הסיפור לא מתנגשים אחד עם השני וכו'". אחרי שהסיפור עובר תהליך עיבוד ראשון ומגיע למצב שהוא משביע רצון, דותן נותנת אותו לקריאה. מדובר בעסק משפחתי ממש. "קודם כל אני נותנת לקרוא לבן הקטן אמיר, בן עשר, והוא אומר אם זה מעניין. אחר כך הבן השני, אלון, בן 13, קורא את הסיפור ומוצא בו אי-התאמות קטנות. אחר כך הבת הגדולה, מאיה, שעוד מעט מתגייסת, היא קוראת על תקן של מבוגרת ותמיד יש לה כמה תובנות. אחרי שהם קוראים אני מעבירה גם לבעלי ולאחותי, שבאה מתחום הספרות. בסוף אני עוברת וחושבת על כל ההערות של כולם, מתקנת אם צריך, ורק אז הספר מוכן לעבור להוצאה".

לאחר שהספר מתקבל בהוצאה מגיע שלב האיורים. דותן עבדה עליהם יחד עם נעמה גולומב. "שתינו באותו ראש ועבדנו טוב ביחד. היא איירה, אני באתי לראות ויחד התאמנו איורים לתמונות. לפעמים יש שינויים קטנים, אבל בדרך כלל אני מאוד אוהבת את האיורים שלה, הסגנון המינימליסטי מאוד התאים לסיפורים, גם ל'ציפור' וגם ל'ורד הקיפודה'. אמרתי לה פעם. שהיא איירה את הספר שלי כמו שאני הייתי מאירת אותו, אם הייתי יודעת לאייר".

הילד הקטן בפנים

מאז שעזבה את תחום המשפטים לפני כשלוש שנים והחליטה לא לחזור אליו, עוסקת דותן רק בכתיבה, ובין השאר (גילוי נאות) בכתיבה מעל דפי עיתון זה.

כתיבה עיתונאית, היא מספרת, "היא מטבע הדברים שונה מאוד מכתיבה יצירתית. זה פן "אחר לגמרי של הכתיבה, הרבה יותר דיווחי. אבל יש גם דברים דומים, למשל בשניהם צריך

להיות מאוד ממוקדים. בכל אופן אני אוהבת את הכתיבה עצמה ונהנית ממנה מאוד".
השנה אף מסיימת דותן לימודי תואר שני באוניברסיטת בן גוריון, ספרות עברית במסלול כתיבה
יצירתית, לימודים עליהם היא מעידה כי "היה מאוד כיף לצלול לעולם הספרות, חבל לי שזה
נגמר".

במשך הלימודים השתתפה דותן במספר סדנאות כתיבה והגישה מטלות כתיבה שונות, הרבה
סיפורי ילדים, אבל לא רק. "הבאתי קצת פרוזה שכתבתי, השתתפתי גם בכמה סדנאות שירה
"ומאוד נהייתי מזה

לא מדגדג לך לכתוב למבוגרים?

"בינתיים לא. אני אוהבת לכתוב לילדים והרבה פעמים כשאת עובדת על סיפור הוא מתגלגל
לסיפור ילדים או נוער. אני מתחילה לכתוב ולאט לאט זה מתכנס סביב ילד ואיך ילד רואה את
הדברים. אבל יכול להיות שבעתיד אכתוב למבוגרים".

לעת עתה, עוד רחוקה דותן מלמצות את האהבה והעניין שלה בספרות ילדים. בזמן הקרוב,
למשל, היא חושבת לקחת חלק בשעת סיפור ופגישות עם סופר לילדי גנים. "זה כיף לספר
לילדים", היא אומרת, "להקריא להם את הסיפור, לספר להם על הכתיבה. ילדים מאוד אוהבים
את זה והם קהל שכיף לדבר איתו".

בנוסף, מתכננת דותן להנחות חוגי כתיבה יוצרת לילדים בגילאי יסודי. "זה כרגע מתגבש,
ונמצא בשלבי הכנה. יש הרבה ילדים שאוהבים ורוצים לכתוב ויש להם מה להגיד. סדנה כזאת
יכולה לתת להם פורום".

הילדים שלך כותבים?

מאיה, הגדולה, מוכשרת לאמנות ואומנות, היא מציירת נפלא. אלון האמצעי מוכשר לכתיבה,
וגם אמיר הקטן. לכולם יש דמיון ויכולת הבעה, אבל כל אחד מהם עומד בפני עצמו ובוחר את
דרכי הביטוי שלו לפי רצונו ולפי תחומי העניין שלו".

מי הם בעצם הסופרים הכותבים לילדים?

מי שכותב לילדים כותב גם מעיניים של ילד וגם מעיניים של מבוגר, וזה כנראה משהו שלא
עובר עם הגיל. הנה, מרים רות, שכתבה ספרי ילדים כמו 'מעשה בחמישה בלונים', 'תירס חם',
'הבית של יעל', החלה לכתוב רק בגיל 64, ומאז כתבה במשך 30 שנה. אז יש את השילוב של
המבוגר עם הילד הקטן בפנים, צריך להיות בקשר עם הקהל שלך ועם הילדות שלך, וכמובן,
מטבע הדברים אני גם מאוד אוהבת ילדים".